

Basmul si istorisirile sale: Ioan-Pop Reteganul (1853-1905) reda in anul 1888 in lucrarea "Povesti ardelenesti" basmul "Piparus-Petru si Florea-Inflorit" culeasa de la plugarul M. Bene din Supurul de Sus, localitate ce este astazi parte componenta a comunei Supur situate in sudul judetului Satu-Mare. Povestea este indicata ca fiind culeasa in Salaj, dar astazi localitatea se afla in judetul Satu-Mare. In localitate este atestat si astazi antroponimul romanesc Bene. Ioan-Pop Reteganul are astazi supra-numele de "cel mai mare folclorist al Ardealului".

In basm se istoriseste cum unei vadane, care avea in grija doi feciori si o fata, ii dispare fata care trebuia sa duca merinde la flacaii ocupati cu aratul si semanatul unui loc dintr-o poiana. Flacaii pleaca pe rand in cautarea fetei, despre care se aflase in sat ca fusese furata de zmeu , dar niciunul dintre ei nu se intoarsera la vadana. Suparata din cale afara, biata vaduva abia isi duce zilele, cu gandul doar sa nu se prapadeasca de suparare. Odata, maturand prin casa, vede un bob de piper jos si se apleaca si il pune pe masa, dar in final, dupa ce il pierde si il strange de mai multe ori, il inghite zicandu-si rugaciunile. "Din minuta aceea vaduva prinde grea si la noua luni face un drag de fecior de sa mai fi avut doi ochi sa te uiti la el." Ea chema preotul si il boteza, punandu-i numele Piparus-Petru. Copilul creste mult mai repede decat altii si afland din sat povestea fratilor si surorii sale se grabeste in chip miraculos si fantastic sa se razbune pe zmeu si sa-si elibereze sora. Ajuns la curtile zmeului, Piparus-Petru o cunoaste pe sora-sa si atunci cand zmeul soseste si arunca buzduganul in poarta, Piparus-Petru il zvarle indarat. Ajuns acasa, zmeul intreaba:

"Cine-si bate joc de buzduganul meu, Florea-Infloritul ori Petru-Piparus, viteazul de cumnatu-meu ?". Si dupa ce zmeul ii dezgropa pe ceilalti doi frati si ii stropi cu apa vie de se sculara mai frumosi decat au fost, Petru-Piparus ii taie capul zmeului. Adormit langa un stejar, eroul este legat de fratii sai de stejar si parasit acolo, dar trezindu-se smulge stejarul si pleaca la casa batranei sale mame cu stejarul in spate, gandindu-se sa-l duca pentru lemne de foc. Ajuns acasa, la plansetele fratilor ii ierta, dar Piparus-Petru se gati iar de calatorie, pentru a o duce de sotie pe sora sa lui Florea-Infloritul. Cei doi voinici se leaga frati de cruce dupa ce se intalnesc si nimerind in mijlocul codrului, intrara intr-o casa unde traia Ileana-Cosanzeana ("din cosita ruja-i canta"), al carui tata, Ciuta-Nevazuta, obisnuia sa bea cate o ulcica cu leacuri dupa care prindea puteri nebanuite, devenind invincibil. Petru-Piparus, dupa ce il infrange pe Ciuta-Nevazuta, se casatoreste cu Ileana-Cosanzeana. Dupa alte peripetii cu Muma-Padurii (infranta de Martolea), ibovnica lui Ciuta-Nevazuta, sora eroului nostru, Florica, se casatoreste cu Florea-Infloritul.

Realitatea istorica:

Istoricul italian Mariangelus Accursius publica in secolul al XVI-lea o inscriptie funerara, astazi pierduta, dedicata reginei costobocilor, Zia sau Ziais, de origine dacica, sotia regelui Pieporus si fiica a lui Tiatus, monument inaltat in cinstea reginei de nepotii sai, Natoporus si Drilgisa. Redata, inscriptia suna astfel: "D. M. Ziai Tiati fil. Dacae uxori Piepori regis Coisstobocensis Natoporus et Drilgisa aviae cariss. b. m. fecer."

In timpul imparatului Marcus Aurelius, razboaiele marcomanice atrag si pe costoboci in coalitia anti-romana. Costobocii, posibil ca aliati ai sarmatilor ataca in 170 sau 171 e.n. provinciile romane Moesia Inferior, Moesia Superior, Tracia, Macedonia si Ahaia. In final,

Reverberatiile numelui regelui Costoboc Pieporus in basmul modern romanesc

Scris de Valentin-Claudiu DOBRE

Luni, 16 Iulie 2012 06:48 - Ultima actualizare Luni, 16 Iulie 2012 06:55

costobocii sunt infranti in Grecia. Atacuri identice in Dacia sunt atestate cam in aceeasi perioada. Pliniu cel Batran afirma apartenenta costobocilor la neamul sarmatilor, dar autori moderni ii considera daci. Si Ptolemeu ii enumera printre cele 15 triburi dace. Este amintit un alt nume al unui rege costoboc si anume Bithoporus.

Din scrierile lui Dio Cassius, se pare ca in final costobocii au fost "fidelizati" de catre romani, dupa ce i-au infrant dupa lupte dificile pe vandalii asdingi si lacringi. Ulterior, in 180 e.n. se aseaza in Dacia romana un numar de 18.000 de daci liberi, care intemeiaza Piroboridava si Tamasidava. Sunt autori care considera ca vandalii au absorbit o parte a costobociilor, care au fost de fapt infranti de vandali.

Interpretarea basmului:

Daca Pieporus este Piparus-Petru, atunci Zia este Ileana-Cosanzeana, fiica lui Tiatus=Ciuta-Nevazuta.

Pieporus nu domneste singur, este asociat la domnie lui Florea-Infloritul (poate chiar Bithoporus), cumnatul sau, casatorit cu sora sa Florica.

In basm, Florea-Infloritul pare a fi cel care l-a asociat la domnie pe eroul Pieporus, iar Tiutas pare a fi un demnitar sau un nobil din Dacia romana sau dintr-o zona clientelara romanilor, posibil sacerdot. Tiutas este dac, Zia sau Ziais fiind descrisa ca fiind de origine daca.

Interpretarea numelor:

Prescurtari: arb.- arbereshte (dialect albanez tosc din Italia); irg.- gaelica irlandeza; eg.- engleza, lat.-latina, lt. – lituaniana, lv.- letona; gd.- geto-dac; gdl.- gaelica scotiana; ro.-romana; sg.- samogetica (dialect al lituaniei), vbalt.-vechi Baltic.

Drilgisa (nepot al regelui costoboc Pieporus și al soției sale, Zias, amintit de un epitaf dedicat reginei Zias în secolul II e.n.; gdl. dril- eg. "drop, as of dew or rain, sparkling in the sun; spark, twinkle; glimpse; state of being slightly intoxicated", gdl. drileach- eg. "abounding in drops or sparks; anything sparkling": Sau gdl. dligheach- eg. "lawful, rightful");

Natoporus (nepot al regelui costoboc Pieporus și al soției sale, Zias, amintit de un epitaf dedicat reginei Zias în secolul II e.n.; gdl. neart- eg. "strength, power, might", gdl. neartaich- eg. "strengthen, fortify" + gdl. pòr<òir,-an>- eg. "seed; grain, corn; crops generally; race, clan, progeny; pore of the skin");

Pieporus (Pieporus rex Coisstobocensis - amintit de BP Hașdeu în "Cine sunt albanesii ?"- Analele Academiei Române, Seria II, Tom XXIII, pg. 103-113; gdl. peabar- eg. "pepper", gdl. pìobair- eg. "piper" ? În mitologia populară românească identificat poate cu Pipăruș-Petru ? Unii consideră că provine dintr-un PIE pey- "a adora" + porus- "fiu".);

gd. Tiutas (tatăl reginei Zias; posibil variantă a lui Zeuta/Seuthes; gdl. diadhaidh- eg. "godly, pious", gdl. diadhair- eg."divine");

gd. Zias (regina a costobocilor, soția regelui Pieporus, fiică a lui Tiatus; gdl. seas- eg. "stand, support, endure, last" sau gdl. seun- eg. "charm, defend by charms" cf. modern Zina/Zenobia/Zenovia sau ro. zână).

Concluzii:

Si numele regale costoboce sunt interpretabile ca dacice, dar concluzia nu poate fi generalizata pentru intregul neam al costobocilor.

Totusi, considerarea ca sarmatice a invaziilor din anii 170 sau 171 a Moesiilor, Macedoniei si Ahaia pot fi contrazise de numele capitalei regiunii Evrytania, denumit Karpenisi (Karpenision), rezultat in 2011 din unirea urmatoarelor a 6 foste municipalitati:

1. Domnista (Ampliani, Domnista, Krikello, Mesokomi, Psiana, Roska, Stavloi)
2. Fourn (Fourn, Kleisto, Vracha)

Reverberatiile renumelui regelui Costoboc Pieporus in basmul modern romanesc

Scris de Valentin-Claudiu DOBRE

Luni, 16 Iulie 2012 06:48 - Ultima actualizare Luni, 16 Iulie 2012 06:55

3. Karpenisi (Agia Vlacherna, Agios Andreas, Agios Nikolaos, Fidakia, Kalesmeno, Karpenisi, Koryschades, Myriki, Papparousi, Pavlopoulo, Sella, Stefani, Stenoma, Voutyro)
4. Ktimenia (Agia Triada, Agios Charalampos, Chochlia, Domianoi, Petralona)
5. Potamia (Aniada, Chelidonas, Dermati, Karitsa, Klafsi, Megalo Chorio, Mikro Chorio, Mouzilo, Nostimo, Sygkrellos)
6. Prousos (Alestia, Aspropyrgos, Esochoria, Kastania, Katavothra, Prodromos, Prousos, Sarkini, Stavrochori, Tornos, Velota)

Karpenisi este situata pe valea raului Karpenisiotis, un afluent al raului Megdovas=Tavropos, nume de rau ce aminteste de radacina -dova din Moldova, Sadova, Nependova.

Regiunea vecina, Karditsa este locuita de karagouni la campie si saracaciani si aromani in zona muntelui Agrafa, existand autori care ii considera si pe karagouni, dar si pe saracaciani drept latinofoni grecizati. Localitati din Karditsa amintesc si ele de numele carpilor sau de denumiri dacice sau romanesti : Karpochori, Dasochori, Drakotrypa, Argithea, Argyri, Mouzaki, Kampos, Porti, Portitsa, Vlasi, Vlochos. Nu este exclus ca numele localitatii Karpenisi sa reprezinte de fapt reverberatia peste timp a numelui carpilor, posibil alati cu costobocii in 170 sau 171 e.n. ??? si infranti in Grecia de catre procuratorul Lucius Iulius Vehilius Gratus Iulianus. Inca o enigma a istoriei care probabil nu va fi niciodata elucidata pe deplin.

In acest context, sarmatii par a avea un rol mai degraba minor/secundar in marile incursiuni dacice din anii 170 sau 171 e.n. din Imperiul Roman, ulterior si carpii devenind cunoscuti in istorie sub propriul nume tribal ca mari oponenti ai romanilor. De altfel, sarmatii iazigi situati pe Dunare sunt mai degraba alati cu romanii, decat dusmani ai acestora. Carpii au si ei incursiuni proprii alaturi de goti si sarmati intre 250-270 e.n. si respectiv 271-318 e.n. inclusiv pana in actuala Grecia, ceea ce ar putea explica diferit toponimele amintite.

Dincolo de realitatea istorica, Piparus-Petru ramane ca unul dintre marii eroi geto-daci sau proto-romani, adoptat ca erou de basm fantastic cu calitati supra-naturale in memoria poporului roman. (nastere miraculoasa fara de tata, puteri nebanuite, curaj nenatural, fidelitate si solidaritate cu Florea-Infloritul, spirit de bravada, etc.). Nu trebuie uitat nici episodul botezului eroului, o evocare a unui crestinism dacic timpuriu sau poate sunt adaugirile ulterioare ale fanteziei populare ? in timp ce Tiutas=Ciuta-Nevazuta ar putea fi sacerdotul unui cult pagan ?